Original Article

The relation of the attitude dimensions to prayer with the life satisfaction and meaning in life in female students of Qayen high school

Movahhed A[1], Mohammadi SH[2], Abbasi Z[1*]

1- Department of Psycology, Payame Noor University, Tehran, I.R. Iran.
2- Department of Slamic Science, Payame Noor University, Tehran, I.R. Iran.

Received: 2019/07/22 | Accepted: 2019/11/25

Abstract:

Background: This research aimed to study the relation of the attitude dimensions to prayer with life satisfaction and meaning in life in female students of Qayen high school.
Materials and Methods: In this cross-analytical study, 285 female students were selected as sample using multi-stage cluster sampling method. The measurements were Nademi's questionnaire of attitude to prayer, Huebner's life satisfaction questionnaire, and Steger's questionnaire of meaning in life. Using pearson correlation coefficient and the regression test, the data were analyzed by the SPSS software.
Results: The results showed that there is a positive and significant relationship between attitude dimensions to prayer (value, behavioral outcome and motivation) with life satisfaction. There is also a positive and significant relationship between two attitude dimensions to prayer (value and behavioral outcome) with meaning in life but there is no relationship between the dimensions of motivation with meaning in life. The results of the regression analysis showed that among the attitude dimensions to prayer, 16% of the variance of life satisfaction is explained by the dimension of value and 5% of the variance of the meaning in life is explained by dimension of behavioral outcome.
Conclusion: According to the study findings that confirm the relationship between attitude dimensions to prayer with life satisfaction and meaning in life, reviving the prayer and practicing can promote the life satisfaction and meaning in life.

Keywords: Attitude dimensions, Prayer, Life satisfaction, Meaning in life, Students

***Corresponding Author**
Email: z.abasi29@gmail.com
Tel: 0098 563 249 2001
Fax: 0098 563 249 2006

Conflict of Interests: ***No***

Feyz, Journal of Kashan University of Medical Sciences, Supplement , 2020; Vol. 23, No7, Pages 727-734

Please cite this article as: Movahhed A, Mohammadi SH, Abbasi Z. The relation of the attitude dimensions to prayer and the life satisfaction and meaning in the life in Qayen high school girl students . ***Feyz*** 2020; 23(7): 727-34.

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

رابطه ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر قاین

احمد موحد [1]، سیدحسن محمّدی [2]، زهره عباسی [1*]

خلاصه:

سابقه و هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر قاین صورت گرفت.

مواد و روش‌ها: این پژوهش از نوع مقطعی - تحلیلی بود. جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر قاین بودند که از میان آن‌ها 285 دانش‌آموز به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. با استفاده از پرسشنامه‌های نگرش به نماز نادمی و همکاران (1397)، رضایت از زندگی هوبنر (2001) و معنا در زندگی استگر (2006) اطلاعات لازم جمع‌آوری شد و نتایج به کمک نرم‌افزار SPSS و با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و آزمون رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج: نتایج نشان داد بین ابعاد نگرش به نماز (ارزشمندی، پیامد رفتاری و انگیزش) با رضایت از زندگی رابطه وجود دارد. بین دو بعد ارزشمندی و پیامد رفتاری با معنا در زندگی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد و بین بعد انگیزش با معنا در زندگی رابطه وجود ندارد. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که 16 درصد از واریانس رضایت از زندگی به‌وسیله بُعد ارزشمندی و همچنین 5 درصد از واریانس معنا در زندگی به‌وسیله بُعد پیامد رفتاری تبیین می‌شود.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های مطالعه حاضر مبنی بر ارتباط نماز و رضایت و معنا در زندگی، احیای نماز و عمل به این فریضه الهی می‌تواند موجبات ارتقای رضایت و معنا در زندگی دانش‌آموزان را مهیا سازد.

واژگان کلیدی: ابعاد نگرش به نماز، رضایت از زندگی، معنا در زندگی، دانش‌آموزان

دو ماه‌نامه علمی – پژوهشی فیض، دوره بیست و سوم، شماره 7، ضمیمه 1398، صفحات 734-727

مقدمه

نماز در فرهنگ اسلامی مهم‌ترین و اوّلین فریضه‌ای است که پیامبر اکرم (ص) به مردم ابلاغ کرد و آخرین فریضه‌ای است که تا هنگام مرگ از انسان ساقط نمی‌شود. در قرآن‌کریم نماز وسیله کمک به مؤمنان در هنگام مشکلات (البقره/153) [1]؛ بازدارنده مؤمنان از کارهای زشت (العنکبوت/45) [1]؛ وسیله رستگاری (المؤمنون/2و1) [1] و مایه آرامش و امنیت قلوب مؤمنان (الأنفال/2) [1] است. اهمیت نماز در فرهنگ اسلامی و نقش تربیتی و معنوی و اجتماعی آن در بین مسلمانان عنصری روشن و بدیهی است؛ از این‌رو تأثیری که توسعه فرهنگ نماز می‌تواند در شخصیت و شیوه‌های رفتاری، مناسبات زندگی و فرهنگ عمومی جامعه بگذارد، سبب شناخت کارکردهای آشکار و پنهان نماز در ابعاد اجتماعی و روان‌شناختی می‌شود.

1. گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام نور، تهران، ایران

2. دانشجوی دکتری مدرسی معارف اسلامی، گروه معارف اسلامی، دانشگاه پیام‌نور ، تهران، ایران

* **نشانی نویسنده مسؤول**

گروه روان‌شناسی، دانشگاه پیام‌نور مرکز قاین

تلفن: 05632492001 **دورنویس:** 5632492006

پست الکترونیک: z.abasi29@gmail.com

تاریخ دریافت: 31/4/1398 **تاریخ پذیرش نهایی:** 4/9/1398

اکثر جامعه‌شناسان و روان‌شناسان بر این باورند که دین با ارائه توضیحات و توجیهاتی آرام‌بخش به انسان کمک می‌کند تا بر ترس و هراس ناشی از مرگ و سایر وضعیت‌های هولناک زندگی غلبه کند و در نتیجه به زندگی معنا ببخشد [2]. معنای زندگی یکی از مقوله‌هایی است که انسان حقیقت‌جو در پی آگاهی یافتن به ماهیت آن است. معناداری زندگی، کاملاً به نگرش انسان به زندگی بستگی دارد. برای آن‌که زندگی فردی معنادار شود، وی باید معنای زندگی را درک نماید [3]. Steger و همکاران، معنای زندگی را نمادی از پیوستگی حال به گذشته و آینده می‌دانند؛ یعنی زندگی چنان منسجم است که حال را به گذشته و امیال و آرزوهای ما را به آینده پیوند می‌دهد [4]. در مورد ضرورت معنا در زندگی می‌توان گفت که خداوند متعال انسان را آفریده و آفرینش او عبث و بیهوده نبوده است. قرآن کریم در این‌باره می‌فرماید: «آیا گمان می‌کنید که شما را بیهوده آفریدیم و شما همه به سوی ما باز نمی‌گردید» (مؤمنون/ 115) [1]. چون آفرینش انسان بیهوده نیست، آفریده خدا نیز بیهوده‌گرا نیست. معنای زندگی با فراخواندن اهداف ارزشمند شخصی و اجتماعی در کنار ادراک توانایی برای تعقیب این اهداف، زمینه را برای افزایش احساس خودارزشمندی و عواطف مثبت و کاهش عواطف منفی در فرد فراهم می‌کند که این مهم، مقدمه‌ای در رضایت از زندگی افراد می‌باشد [5].

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

رضایت از زندگی یک مفهوم ذهنی و منحصر به فرد برای هر انسان است که به ارزیابی‌های شناختی از زندگی خود اشاره دارد. این مفهوم شامل یک ارزیابی کلی از زندگی بوده، فرآیندی مبتنی بر قضاوت فردی می‌باشد. در واقع در این روند، مقایسه‌ای بین ملاک‌های فرضی شخص با زندگی واقعی‌اش صورت گرفته و هرچه واقعیت زندگی به این ملاک‌های فرضی نزدیک‌تر باشد، شخص احساس رضایت بیشتری از زندگی دارد. در واقع رضایت از زندگی، مفهومی کلی و ناشی از نحوه ادراک شخص از کلّ زندگی است. به همین دلیل افرادی با رضایت بالا از زندگی، هیجان‌های مثبت بیشتری را تجربه می‌کنند، رویدادهای مثبت بیشتری را به یاد می‌آورند و از پیرامون خود ارزیابی مثبت‌تری داشته، آن‌ها را خوشایند توصیف می‌نمایند [6]. ارتباط علمی بین معنویت و مذهب با رضایت و معنا در زندگی در برخی پژوهش‌ها Koenig [7]؛ Tiliouine و Belgoumidi [8]؛ صبورنژاد [9]؛ آقاچاوشی و همکاران [10] و خاکشور و همکاران [11] نشان داده شده است. با بررسی ادبیات تحقیق می‌توان گفت که پژوهش‌های محدودی در کشور ما به‌ویژه در بین دانش‌آموزان در خصوص ارتباط نماز با رضایت و معنا در زندگی صورت گرفته است. از سوی دیگر مدارس نیز نمی‌توانند نسبت به نوع نگاه دانش‌آموزان به زندگی بی‌تفاوت باشند. در ضمن باید توجه داشت که دین‌داری، پرستش و پای‌بندی به مذهب و به‌ویژه مسأله نماز در بین دانش‌آموزان باید همراه با تعقل و دانش باشد و در همین راستا برای دانش‌آموزان به‌عنوان محور بالندگی، توسعه و رشد فضای آموزشی کشور، می‌بایست زمینه رضایت و معنا در زندگی را فراهم نمود. یکایک ارزش‌های موجود در جامعه، خانه و مدرسه چه در جنبه‌های مثبت و چه در جنبه‌های منفی، شخصیت نوجوان را پی‌ریزی نموده، در نگرش مثبت و یا منفی او نسبت به محیط اطراف خود نقش مهمّی را ایفا خواهد کرد و تجربه خوشایند و احساس رضایتمندی از رفتارهای بروز داده شده، نوجوان را به سوی اهداف و آرمان‌های تربیتی جامعه هدایت خواهد کرد. بنابراین هدف پژوهش حاضر، بررسی ارتباط ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر قاین می‌باشد.

مواد و روش‌ها

این پژوهش از نوع مقطعی - تحلیلی به شمار می‌آید. جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر قاین بودند. با استفاده از جدول Krejcie و Morgan 285 نفر به‌عنوان نمونه پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند. روش نمونه‌گیری استفاده شده، نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای بود. بدین‌صورت که ابتدا با مراجعه به اداره آموزش و پرورش قاین لیست و آدرس مدارس (8 مدرسه) گرفته شد و پس از مراجعه به مدارس و دریافت لیست کلاس‌های هر مدرسه، به‌صورت تصادفی از هر مدرسه 3 کلاس و از هر کلاس 12 نفر به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

ابزارهای اندازه‌گیری

پرسشنامه نگرش به نماز: این پرسشنامه توسط نادمی و همکاران [12] تنظیم شده است، یک مقیاس 21 گویه‌ای با اندازه‌گیری در طیف لیکرت چهار گزینه‌ای (کاملاً موافق، موافق، مخالف، کاملاً مخالف) است و شامل مؤلفه‌های ارزشمندی، پیامد رفتاری و انگیزش و زیرگویه برای هر یک از مؤلفه‌ها به‌ترتیب 13، 6، 2 می‌باشد. در پژوهش نادمی و همکاران [12] ضریب آلفای کرونباخ مؤلفه‌ها به‌ترتیب 0/950، 0/875 و 0/774 و ضریب آلفای کلّ پرسشنامه 0/943 به‌دست آمد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه 0/866 به‌دست آمد. پرسشنامه رضایت از زندگی: پرسشنامه مقیاس چندبعدی رضایت از زندگی دانش‌آموزان به منظور اندازه‌گیری رضایت از زندگی استفاده شد. این پرسشنامه ابزار خودگزارشی 40 سؤالی شش گزینه‌ای است که در سال 2001، هوبنر برای استفاده در گروه سنّی کودک و نوجوان (8 تا 18 سال) طراحی کرد. این پرسشنامه به ارزیابی میزان رضایت از خانواده، دوستان، مدرسه، خود و محیط زندگی و نیز محاسبه ارزیابی کلّی PQOL با استفاده از ترکیب تمامی گزینه‌ها با یکدیگر می‌پردازد. نمره‌های میانگین می‌توانند از 6 تا 36 برای هر حوزه مشخص شوند، نمره بالاتر، شاخص بالاتر سطوح PQOL را نشان می‌دهد. ضرایب ثبات درونی (آلفا) پرسشنامه رضایت از زندگی، بارها در تحقیقات گوناگون مورد محاسبه قرار گرفته است. یافته‌ها حاکی از آن است که ضریب اعتبار این پرسشنامه از 0/70 تا 0/90 می‌باشد. همچنین ضرایب همبستگی پیرسون آزمون - پس‌آزمون در طول 2، 4 هفته تقریباً 0/90-0/70 گزارش شده است که این امر نشانی بر اعتبار مقیاس می‌باشد [13]. در بررسی پایایی این پرسشنامه مظاهری و مهاجر [13] ضریب آلفای کرونباخ را 0/90 و ضریب دو نیمه‌سازی گاتمن را 0/77 و پایایی کل را به کمک فرمول اسپیرمن - براون 0/78 به‌دست آوردند. روایی پرسشنامه از طریق تحلیل عاملی تأییدی صورت گرفته است [14]. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه 0/705 به‌دست آمد.

پرسشنامه معنا در زندگی Meaning in Life Questionnaire (MLQ): این پرسشنامه که توسط Steger و همکاران [15]

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

ساخته شده است، یک مقیاس 10 گویه‌ای است که هر 5 گویه آن یکی از دو مؤلفه «وجود معنا» و «جستجوی معنا» را مورد سنجش قرار می‌دهد. سؤالات این ابزار بر روی مقیاس 7 گزینه‌ای لیکرت (از 1: کاملاً غلط تا 7: کاملاً صحیح) نمره‌گذاری می‌شود. بدین‌ترتیب نمرات هر دو زیرمقیاس بین 5 تا 35 متغیر بود و نمره بالاتر نشان‌دهنده‌ی میزان بالاتر وجود و یا جستجوی معنای زندگی است. مجموع نمرات سؤال‌های 2-3-7-8-10 میزان تلاش فرد برای یافتن معنا و مجموع نمرات 1-4-5-6-9 میزان معناداری زندگی فرد را مشخص می‌کند. ساختار دو عاملی این ابزار در مطالعات مختلف مورد تأیید قرار گرفته است و شواهد حاکی از آن است که این ساختار در فرهنگ‌های مختلف مشابه می‌باشد [16]. پایایی بازآزمایی این مقیاس برای زیرمقیاس‌های وجود و جستجوی معنا برابر 0/70 و 0/73 گزارش شده است [16]. در مطالعه‌ی احمدی و همکاران [16] بررسی پایایی به روش بازآزمایی برای زیرمقیاس وجود معنا برابر با 0/79 و برای زیرمقیاس جستجوی معنا 0/71 می‌باشد. همچنین ضریب همسانی درونی دو زیرمقیاس وجود معنا و جستجوی معنا به‌ترتیب 0/83 و 0/78 می‌باشد. در پژوهش حاضر ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه 0/736 به‌دست آمد. داده‌ها توسط شاخص‌های گرایش مرکزی، شاخص‌های پراکندگی، ضریب همبستگی پیرسون، مدل رگرسیون خطی برای بررسی رابطه ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی و با کمک نرم‌افزار SPSS ویرایش 23 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

نتایج

در این مطالعه از 285 پرسشنامه توزیع‌شده در مجموع 221 نفر از دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر قاین پرسشنامه‌ها را تکمیل کردند و تحویل دادند که از بین این پرسشنامه‌ها تعداد 33 پرسشنامه به‌دلیل کامل نبودن کنار گذاشته شدند و در نهایت تعداد 188 پرسشنامه تحلیل شد. اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش و سپس ضرایب همبستگی و مدل رگرسیون خطی در جدول‌های زیر ارائه شده است.

جدول شماره 1- اطلاعات جمعیت‌شناختی نمونه مورد مطالعه

متغیر		تعداد (درصد)
سن	15سال	19 (10/10)
	16سال	54(28/72)
	17سال	50(26/59)
	18سال	53(28/19)
	19سال	3(1/59)
	اعلام نشده	9(0/47)
رشته تحصیلی	فنی و کاردانش	49(26/06)
	ریاضی	16(8/51)
	علوم تجربی	65(34/57)
	علوم انسانی	50(26/59)
	اعلام نشده	8(4/25)
وضعیت اشتغال مادر	شاغل	67(35/63)
	غیرشاغل	116(61/70)
	اعلام نشده	5(2/65)
محلّ زندگی خانواده	شهر	102(54/25)
	روستا	71(37/76)
	اعلام نشده	15(7/97)

جدول شماره 2- میانگین و انحراف معیار ابعاد نگرش به نماز و رضایت و معنا در زندگی

متغیر		نمره حداقل	نمره حداکثر	$\overline{X} \pm SD$
نماز	ارزشمندی	24	71	6/07±45/49
	پیامد رفتاری	6	24	4/35±17/61
	انگیزش	2	8	1/41±6/53
رضایت از زندگی		84	171	15/88±133/73
معنا در زندگی		17	60	8/06±43/46

جدول شماره 2، میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش را نشان می‌دهد. در ادامه به‌منظور بررسی ارتباط ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و مدل رگرسیون خطی استفاده شد.

جدول شماره 3- ضرایب همبستگی بین نمرات ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی

متغیر	ابعاد نگرش به نماز		
	ارزشمندی	پیامد رفتاری	انگیزش
رضایت از زندگی	(*P*<0/001) 0/401**	(*P*<0/001) 0/259**	(*P*<0/046) 0/147*
معنا در زندگی	(*P*<0/006) 0/200**	(*P*<0/002) 0/231**	(*P*<0/422) 0/059

**P*<0/05، ***P*<0/01

با توجه به جدول شماره 3، می‌توان گفت بین ابعاد نگرش به نماز (ارزشمندی، پیامد رفتاری و انگیزش) با رضایت از زندگی رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. همچنین از بین ابعاد نگرش به نماز بین دو بعد ارزشمندی و پیامد رفتاری با معنا در زندگی رابطه

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

مثبت و معنی‌داری وجود دارد و بین بعد انگیزش با معنا در زندگی رابطه معنی‌داری وجود ندارد. جهت بررسی روابط چندگانه ابعاد نگرش به نماز با رضایت و معنا در زندگی از مدل رگرسیون خطی استفاده شد. به‌دلیل همگن بودن تقریبی افراد مورد مطالعه – محصل بودن و مؤنث بودن - از واردکردن متغیرهای محلّ زندگی خانواده (روستا/ شهر)، وضعیت اشتغال مادر، رشته تحصیلی و سن به مدل رگرسیون خودداری شد. داده‌های جدول شماره 4، نشان می‌دهد که تبیین واریانس رضایت از زندگی آزمودنی‌ها بر اساس ابعاد نگرش به نماز فقط در مورد بعد ارزشمندی معنادار است. این متغیر در مجموع 16 درصد از واریانس رضایت از زندگی آزمودنی‌ها را تبیین می‌کند (R^2=0/162). ضریب تأثیر این مقیاس B=0/997 و ضریب رگرسیون این زیرمقیاس مثبت می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت با افزایش نمره این مؤلفه، میزان رضایت از زندگی افزایش می‌یابد و بالعکس با کاهش نمره این مؤلفه، میزان رضایت از زندگی کاهش می‌یابد.

جدول شماره 4- نتایج آنالیز مدل رگرسون خطی بررسی ارتباط ابعاد نگرش به نماز با میزان رضایت از زندگی

متغیر	ضریب B	خطای معیار	ضریب بتا	T	سطح معناداری
مقدار ثابت	85/203	8/632	-	9/871**	P<0/001
ارزشمندی	0/997	0/228	0/380	4/375**	P<0/001
پیامد رفتاری	0/089	0/313	0/024	0/283	0/777
انگیزش	0/244	0/809	0/022	0/301	0/764
R			0/402		
R^2			0/162		
F			11/709**		
سطح معناداری			P<0/001		

داده‌های جدول شماره 5، نشان می‌دهد که تبیین واریانس معنا در زندگی آزمودنی‌ها بر اساس ابعاد نگرش به نماز فقط در مورد بعد پیامد رفتاری معنی‌دار است. این متغیر در مجموع 5 درصد از واریانس معنا در زندگی آزمودنی‌ها را تبیین می‌کند (R^2=0/059). ضریب تأثیر این مقیاس B=0/325 و ضریب رگرسیون این زیرمقیاس مثبت می‌باشد. بر این اساس می‌توان گفت با افزایش نمره این مؤلفه، میزان معنا در زندگی افزایش و بالعکس با کاهش نمره این مؤلفه، میزان معنا در زندگی کاهش می‌یابد.

جدول شماره 5- نتایج آنالیز مدل رگرسیون خطی بررسی ارتباط ابعاد نگرش به نماز با میزان معنا در زندگی

متغیر	ضریب B	خطای معیار	ضریب بتا	T	سطح معناداری
مقدار ثابت	32/420	4/619	-	7/019**	P<0/001
ارزشمندی	0/132	0/122	0/100	1/085	0/279
پیامد رفتاری	0/325	0/168	0/175	2/352*	P<0/021
انگیزش	-0/106	0/433	-0/019	-0/246	0/806
R			0/244		
R^2			0/059		
F			3/824*		
سطح معناداری			P<0/011		

بحث

نتایج نشان داد بین ابعاد نگرش به نماز (ارزشمندی، پیامد رفتاری و انگیزش) با رضایت از زندگی رابطه وجود دارد. بین دو بعد ارزشمندی و پیامد رفتاری با معنا در زندگی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد و بین بعد انگیزش با معنا در زندگی رابطه وجود ندارد. نتایج حاصل از تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که 16 درصد از واریانس رضایت از زندگی به‌وسیله بعد ارزشمندی و همچنین 5 درصد از واریانس معنا در زندگی به‌وسیله بعد پیامد رفتاری تبیین می‌شود. رفتارها و اعمال مذهبی از قبیل اقامه نماز، روزه، توکل به خدا، عبادت و زیارت، اعتکاف و غیره می‌توانند با ایجاد امید و تشویق به نگرش مثبت موجب رضایت از زندگی فرد شوند. خداوند در آیات متعدد به اهمیت نماز و اثرات مثبت آن اشاره کرده است. به‌ویژه در آیه 45 سوره عنکبوت آمده است: «نماز را برپا دار، نماز فرد را از ناشایستی و زشت‌کاری باز

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

می‌دارد و یاد خدا از هر کاری مهم‌تر است» [1]. نماز و دعا به‌عنوان مهم‌ترین شکل‌های عملی و نظری دین‌داری، از مؤثرترین اعمال شفابخش محسوب می‌شوند که نقش برجسته‌ای در تأمین و تقویت بهداشت جسمانی و روانی دارند (نهج البلاغه، خ 199) [17]. Headey و همکاران [18] نشان دادند که افراد مذهبی رضایت بیشتری از زندگی دارند و بالعکس، افرادی که از نظر مذهبی ضعیف‌ترند، رضایت کمتری از زندگی دارند. در اکثر مطالعات انجام‌شده، بین مذهب و شادکامی رابطه مثبت معناداری گزارش شده است. Lima و Putnam [19] در پژوهشی نشان دادند که افراد مذهبی رضایت بیشتری از زندگی دارند. Clark و Lelkes [20] با هدف بررسی تأثیر مذهب بر رضایت از زندگی، پژوهشی انجام و نشان دادند که به هر میزان فضای حاکم مذهبی باشد، رضایت از زندگی بیشتر خواهد بود. بر اساس یافته‌های پژوهش می‌توان گفت 16 درصد از واریانس رضایت از زندگی به‌وسیله بعد ارزشمندی تبیین می‌شود که با نتایج رامان [21]، روحانی و معنوی‌پور [22]، عبدالله‌پور و همکاران [23]، نیکویی و سیف [24] و عظیمی‌هاشمی [25] همخوانی دارد. نماز در زندگی انسان به اندازه‌ای ارزش دارد که اولیای الهی برای یک لحظه از آن غافل نبودند و از هر راهی که ممکن بود دیگران را هم به این عبادت ملکوتی تشویق می‌کردند. نماز با این‌که به غیر مکلّف واجب نیست، ولی به‌خاطر ارزش و اهمیتی که دارد، امامان معصوم توصیه به ترغیب فرزندان به نماز از شش - هفت سالگی می‌نمایند [26]. مؤمن با برون‌ریزی هیجانی خود از طریق نماز از همه ناپاکی‌ها و افکار منفی تخلیه شده، به‌سوی پالایش روانی خود گام برمی‌دارد و این پالایش روحی و روانی موجب ارتقای سطح رضایت زندگی فرد می‌شود. همچنین با افزایش خودآگاهی، ایجاد ارتباط و پیوند با اطرافیان و دریافت حمایت اجتماعی از سوی دیگران، افزایش حسّ اعتماد، معنی و هدف در زندگی و مقابله و سازگاری مؤثر با مشکلات روانی و جسمانی در کنار دیگر مؤلفه‌های مرتبط، موجب بهبود و ارتقای سلامت روانی و جسمانی افراد شده، سطح سازگاری افراد با رویدادهای زندگی را افزایش داده، در نتیجه رضایت از زندگی افراد را می‌افزاید. همچنین نتایج پژوهش نشان داد بین بعد انگیزش با معنا در زندگی رابطه معنی‌داری وجود ندارد. انگیزش مذهبی بیشتر به‌عنوان یک بعد از مذهبی‌بودن مطرح است که با سطح تعهد دینی شخص و میزان تأثیرگذاری اعتقادهای دینی در سبک زندگی سنجیده می‌شود [27]. از دیدگاه آلپورت انگیزش مذهبی به دو صورت درونی و بیرونی می‌باشد. در انگیزش درونی مذهبی، ایمان به خودی خود به‌عنوان ارزش متعالی تلقی و یک تعهد انگیزش فراگیر، نه وسیله‌ای، برای دستیابی به اهداف در نظر گرفته می‌شود. اما در انگیزش مذهبی بیرونی، مذهب امری بیرونی و ابزاری برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد؛ به عبارت دیگر دین‌داری برای کسب امنیت و پایگاه اجتماعی است و افرادی که چنین انگیزش مذهبی دارند، از دین به‌عنوان ابزاری برای رسیدن به حاجات خود استفاده می‌کنند [28]. پژوهش‌های مختلفی از جمله رمضانی و همکاران [29]؛ واحدی و غنی‌زاده، [30]؛ Maltby و همکاران [31]؛ ملتفت و همکاران [28]، خلیلی‌فر و همکاران [32] نشان دادند که بین انگیزش مذهبی و پیامدهای مثبت وجود انسان از جمله بهزیستی، شادی و رضایت از زندگی و معنا در زندگی رابطه وجود دارد، اما در این تحقیق این رابطه مشاهده نشد. در تبیین این ناهماهنگی می‌توان به جوان و نوجوان بودن نمونه اشاره کرد چرا که این افراد در حال شکل‌گیری هویت خود هستند و شاید هنوز به یک هویت اکتساب‌شده دست پیدا نکرده‌اند. به نظر Egan و همکاران [33] اغلب تحقیقات در این زمینه نقش سن را نادیده گرفته‌اند، به همین دلیل آن‌ها به نقش متغیرهای دموگرافیک رابطه بین مذهب و دیگر متغیرها تأکید دارند. افزون بر این، نتایج پژوهش نشان داد 5 درصد از واریانس معنا در زندگی به‌وسیله بعد پیامد رفتاری تبیین می‌شود که با نتایج Hadaway [34]، Hedden [35]، Susan Fletuhr [36]، Belgoumidi و Tiliou [8]، Hill و Pargment [37] و سراج‌زاده و رحیمی [2] همخوانی دارد. مذهب، نظام باور منسجمی ایجاد می‌کند که باعث می‌شود افراد برای زندگی خود معنا پیدا کنند و به آینده امیدوار باشند. سامانه‌ها و نظام باورهای مذهبی به افراد امکان می‌دهد که به ناملایمات، فشارهای روانی و کمبودهای گریزناپذیری که در چرخه زندگی رخ می‌دهد معنا ببخشد و نسبت به زندگی امیدواری بیشتری داشته باشد [38]. رفتارها و عقاید مذهبی تأثیر مثبتی در معنادار کردن و رضایت زندگی دارند. رفتارهایی از قبیل توکل به خداوند، عبادت، زیارت و ... می‌توانند از طریق ایجاد امید و تشویق به نگرش‌های مثبت، موجب آرامش درونی فرد شوند. داشتن معنا و هدف در زندگی، احساس تعلق داشتن به منبعی والا، امیدواری به یاری خداوند در شرایط مشکل‌زای زندگی، بهره‌مندی از حمایت‌های اجتماعی و معنوی و ... همگی از جمله روش‌هایی هستند که افراد مذهبی با دارابودن آن‌ها می‌توانند در مواجهه با فشارهای زندگی آسیب کمتری را متحمل شوند [39]. اما نتایج این پژوهش نشان داد که دو بعد پیامد رفتاری و انگیزش، توان تبیین واریانس رضایت از زندگی و دو بعد ارزشمندی و انگیزش، توان تبیین واریانس معنا در زندگی را ندارند. با توجه به مذهبی‌بودن بافت فرهنگی شهر

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

قاین که تمامی دانش‌آموزان مقطع متوسطه مقید به انجام فریضه نماز و توجه مثبت به آن می‌باشند، تفاوت زیادی در پرداختن به این امر در بین آن‌ها مشهود نمی‌باشد. طبق نتایج آماری این پژوهش تمامی ابعاد نگرش به نماز توان تبیین واریانس رضایت و معنا در زندگی را نشان نمی‌دهد. احتمال دارد اگر پژوهش‌های مشابهی در جوامع با بافت فرهنگی متفاوت انجام شود، نتایج مشخص‌تری را به همراه داشته باشد. از آن‌جا که جامعه آماری این پژوهش محدود به دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر قاین می‌باشد، لازم است در تعمیم‌دادن نتایج این پژوهش به سایر مقاطع و شهرهای دیگر تأمل شود. ابزارهای مورداستفاده برای جمع‌آوری اطلاعات، در این پژوهش، از نوع خود گزارش‌دهی بود. بنابراین احتمال می‌رود که دانش‌آموزان تمایل بیشتری داشته‌اند که چهره مطلوب‌تری از خود گزارش دهند.

نتیجه‌گیری

هر جامعه‌ای معمولاً فرزندان خود را مطابق ملاک‌ها و ارزش‌های نهادینه شده خود تربیت می‌کند و باید در همین جهت برنامه‌ریزی شود. به همین دلیل در جامعه ما تقویت و پرورش ارزش‌های الهی و اسلامی در نوجوانان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همچنین بین انگیزه‌ها، نگرش‌ها و رفتارهای انسان پیوندهای عمیقی وجود دارد و عمدتاً تغییر رفتار و یا ایجاد رفتارهای خاص در انسان مستلزم تغییر انگیزه‌ها و نگرش‌ها و یا ایجاد انگیزه‌ها و نگرش‌های جدیدی در او است. در همین راستا برای دانش‌آموزان به‌عنوان محور بالندگی، توسعه و رشد فضای آموزشی کشور، می‌بایست زمینه رضایت و معنا در زندگی را فراهم نمود. بنابراین با توجه به نتایج پژوهش‌های انجام‌شده قبلی که در این مقاله گزارش شد و تا حدّی نتایج پژوهش حاضر می‌توان نتیجه گرفت که برای فراهم نمودن بستر دستیابی به این امر و رسیدن به چنین هدفی لازم است گسترش معنویت در این قشر ارزشمند صورت گیرد که یکی از بهترین مصادیق آن نگرش مثبت به نماز است.

تشکر و قدردانی

نویسندگان لازم می‌دانند از همکاری و مساعدت تمام افرادی که به‌نوعی در اجرای این پژوهش نقش داشته، روند اجرای آن را تسهیل کردند، به‌خصوص مدیران مدارس شهر قاین و همچنین دانش‌آموزان شرکت‌کننده در این تحقیق تشکر و قدردانی نمایند.

References:

[1] Holy Quran, Trans by: Naser Makarem Shirazi, Tehran, Dar Al-Quran Publication. 2017. [in Persian]
[2] Serajzadeh SH, Rahimi F. Religious relationship with the meaning of life in a student population. ***JSFC*** 2014; 24: 7-30. [in Persian]
[3] Dehdari T, Yarahmadi R, Taghdici MH, Daneshvar R, Ahmadpour J. The Relationship between Meaning in Life and Depression, Anxiety and Stress Status among College Students of Iran University of Medical Sciences in 2013. ***IJHEHP*** 2013; 1(3): 83-92. [in Persian]
[4] Ahmadi Z. A study on the evolution of the relationship between meaning of life and attachment style in youth, adulthood and aging. Master's Degree in Psychology, Birjand Azad University. 2010. [in Persian]
[5] Narimani M, Hosseini Y, Ghaseminejad MA. The role of forgiveness and meaningfulness of life in the prediction of psychological well-being and life satisfaction. ***Ravanshenasi-va-Din*** 2018; 41: 47-62. [in Persian]
[6] Safari MA, Zar A. Comparing Self-Efficacy and Life Satisfaction of Active and Inactive Individuals. ***IJRN*** 2018; 4(4): 27-35. [in Persian]
[7] Koenig HG. Spirituality and depression: a look at the evidence. ***Southern Med J*** 2007; 100(7): 737-9.
[8] Tiliouine H, Belgoumidi A. An Exploratory Study of Religiosrty, Meaningful Life and Subjective Wellbeing in Muslim Student from Aplgeria. ***ARQL*** 2009; 4: 102-27.
[9] Saboornejad R. Investigating the Relationship between Practicing Religious Beliefs and Hope with Satisfaction with the Life of High School Girl Students in Tehran". ***Frooyesh*** 2018; 7(2): 223-40. [in Persian]
[10] Chavoshi A, Talebian D, Tarkhorani H, Sedqi-Jalal H, Azarmi H, Fathi-Ashtiani A. The relationship between prayers and religious orientation with mental health. ***JBS*** 2008; 2(2): 149-156. [in Persian]
[11] Khashshur F, Ghobari Bonab B, Shahabizadeh F. The Role of Imagination of God and Religious Identity in the Meaning of Life. ***Ravanshenasi-va-Din*** 2013; 6(2): 43-56. [in Persian]
[12] Nademi MS, Bahrami B, Maarefvand M, Motamedi SV, Mardani MA, Biglarian A. Psychometric properties of attitude questionnaire to prayer: construction, development, validity and reliability. ***RJMS*** 2018; 25 (1): 1-10. [in Persian]
[13] Mazaheri M, Mohajer Badokouba M. Psychometric feature of Multidimensional Scale of Students' Satisfaction. ***JEPS*** 2012; 8(14): 81-100. [in Persian]

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]
PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com

[14] Aghdasi MT, Mohamad Zadeh H, Ghavami A. The relationship between passion to physical activity and life satisfaction in male students: The Dualistic Model of Passion (DMP). ***JRSM*** 2017; 6 (12): 57-66 [in Persian]
[15] Steger M F, Frazier P, Oishi S, Kaler M. The meaning in life questionnaire: Assessing the presence of and search for meaning in life. ***JCP*** 2006; 53(1): 80.
[16] Ahmadi S, Heidari M, Bagherian F, Kashfi A. Adolescence and Development of Meaning: Comparing the Sources and Dimensions of Meaning in Life in Adolescent Boys and Girls. ***JCPS*** 2017; 6(23): 149-77. [in Persian]
[17] Seyyed Razi M H, Nahj Albalaqah, Trans: Ali Shirvani. Qom: Nassim Hayat Press; 2005. [in Persian]
[18] Headey B, Schupp J, Tucci I, Wagner G G. Authentic Happiness Theory Supported by Impact of Religion on Life Satisfaction: A Longitudinal Analysis with Data for Germany. ***TJPP*** 2010; 1(73).
[19] Lima C, Putnam PD. Religion, Social Networks and Life Satisfaction. ***ASR*** 2010; (6): 914–33.
[20] Clark AE, Lelkes O. Let us pray: religious interactions in life satisfaction.
[21] Raman JR. Correlates of Tertiary Student Life Satisfaction A thesis in Master of Applied Psychologyin the University of Waikato. 2010.
[22] Rouhani A, Manipour D. Investigating the Relationship between Practicing Religious Beliefs with Happiness and Marital Satisfaction in Islamic Azad University, Mobarakeh. ***JSRP*** 2008; 35 & 36: 189-206. [in Persian]
[23] Abdollah Pour N, Seyyed Mahdavi Aghdam M R, Gholizadeh H, Ali Ashrafi Zaki Z. The Relationship between Religiosity and Life Satisfaction; a Case Study of Students at Islamic Azad University of Tabriz. ***EDU*** 2011; 6(12): 141-53. [in Persian]
[24] Nikooi M, Seif S. Investigating the relationship between religiosity and marital satisfaction. ***QJCR (Updates and Research Advice)*** 2005; 4(13): 61-79. [in Persian]
[25] Azimi Hashemi M. Satisfaction with life and religiosity among high school students. ***JSS*** 2004; 1(3): 83-118. [in Persian]
[26] Hor Amali M, Wasael Al-Shi'a. Beirut: Dar Ehya Al-Torath Publication. 1991; Vol 3, p 2.
[27] Kristensen K B, Pedersen D M, Williams R N. Profiling Religious Maturity: the Relationship of Religious Attitude Components to Religious Orientations. ***J Sci Study Religion*** 2001; 40: 75-86.
[28] Moltafet GH. Mazidi M, Sadati S. Personality traits, religious orientation and happiness. ***PSBS*** 2010; 9: 63–9.
[29] Ramazani W, Navabinejad G, Bhavali J. Investigating the Relationship between Internal and External Orientation with Mental Health of the Followers of the Three Zoroastrians, Christ and Islam. ***1st Conference on the Role of Religion in Mental Health***, 1197, 12-13, Tehran, Iran University of Medical Sciences, Iran. [in Persian]
[30] Vahedi S, Ghannizadeh S. Path analysis model between intrinsicreligious motivation, praying, spiritualwell-being and quality of life with psy-chological well-being of college students. ***JRPH*** 2009; 3(2): 28-42. [in Persian]
[31] Maltby J, Lewis CA, Day L. Religious orientation and psychological well-being:The role of the frequency of personal prayer. ***BJHP*** 1999; 4: 363-78.
[32] Khalilifar M, Kazemi SA, Javidi H. The Mediating Role of Religious Orientation for Parenting Styles and the Meaning of Life in Third Grade High School Students in Shiraz. ***JPMM*** 2014; 4(15): 59-73. [in Persian]
[33] Egan E, Kroll J, Carey K, Johnson M, Erickson P. EysenckPersonality Scales and Religiosity in a US Outpatient Sample. ***Personality Individual Differences*** 2004; 37: 1023-31.
[34] Hadaway CK. Life Satisfaction and Religion: A Reanalysis. ***Social Forces*** 1978; 57 (12): 636–43.
[35] Hadden J K. Religion and the Quest for Meaning and Order: Old Paradigms, New Realities. ***Sociological Focus*** 1995; 28 (1): 83-100.
[36] Fletcher, Susan K. Religion and Life Meaning: Differentiating between Religious Beliefs and Religious Community in Constructing Life Meaning. ***J Aging Studies*** 2004; 18(2): 171–85.
[37] Hill PS, Pargament K. Advances in the Conceptualization, and Measurement of Religion and Spirituality,implicatins fo physical and mental health research, ***Ameica Psychologist*** 2003; 58: 64–74.
[38] Shojaee A. Investigating the relationship between attitude and practical commitment to prayer with student happiness (Case study: Mohaghegh Ardebili University). ***Culture at Islamic University*** 2018; 8(26): 89-106. [in Persian]
[39] Salmabadi M, Farahbakhsh K, Zolfaghari S, Sadeghi M. Evaluation of the Relationship between Islamic Lifestyle and Students' Mental Health at Birjand University. ***JRH*** 2015; 3(1): 1-10. [in Persian]

[Downloaded from feyz.kaums.ac.ir on 2026-11-12]

PDF created with pdfFactory Pro trial version pdffactory.com